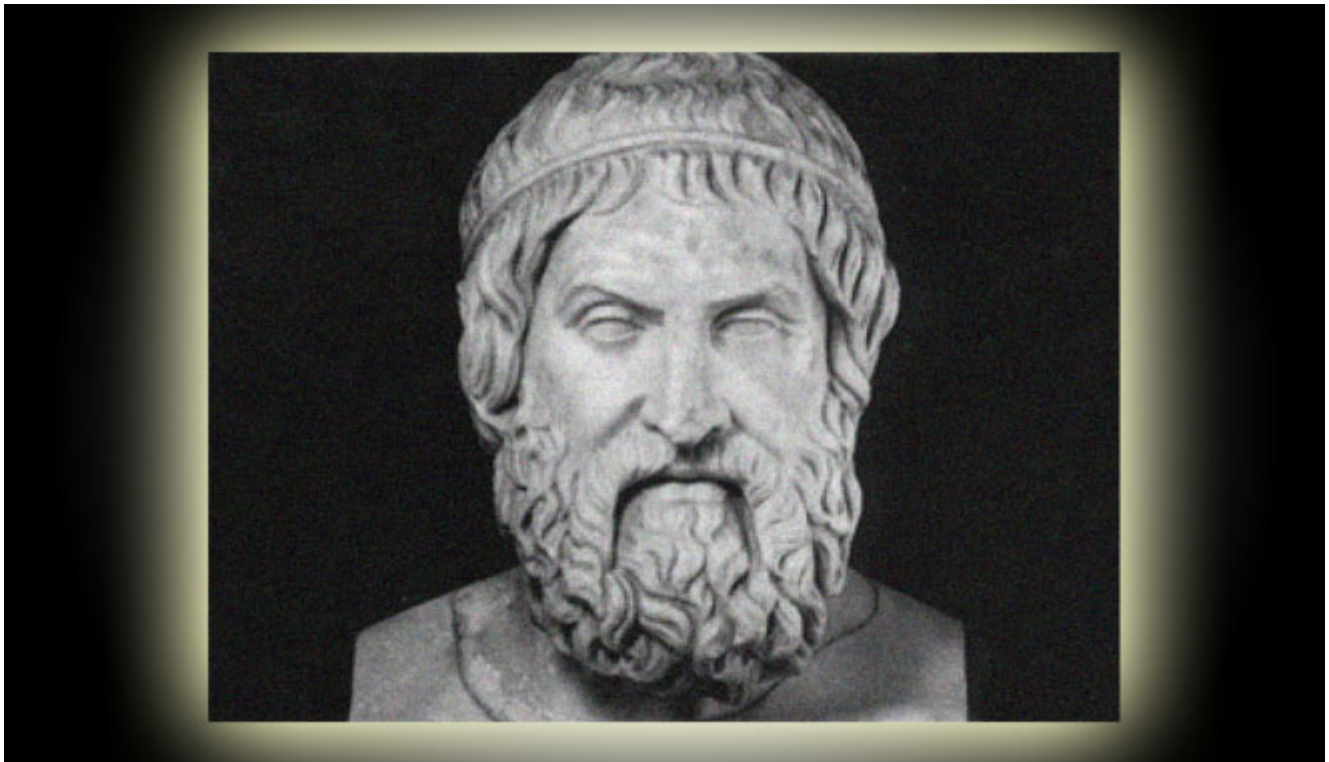
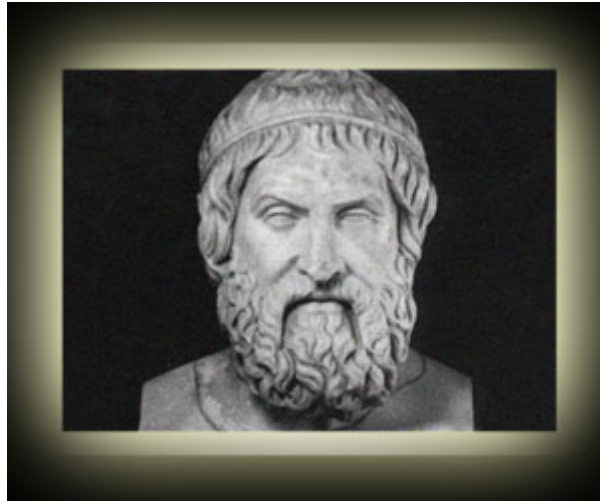

Απρόσμενη επίδραση: Σοφοκλής και Ισοκράτης, Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος και Μέγας Βασίλειος (Βασίλειος Μπαλτάς, Φιλόλογος)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Σοφοκλής (496 π.Χ.- 406 π.Χ.)

Οι Τρεις Ιεράρχες και άλλοι μεγάλοι Πατέρες υπήρξαν οι συνεχιστές των Ελληνικών Γραμμάτων και γενικότερα της ελληνικής παιδείας. Θέλω να δώσω σχετικά παραδείγματα που δεικνύουν την προαναφερόμενη επίδραση.

Στο Α' Στάσιμο της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή ο μέγας αυτός τραγικός ποιητής πλέκει τον ύμνο του ανθρώπου και αρχίζει με το γνωστό «Πολλά τα δεινά και ουδέν ανθρώπου δεινότερον πέλει». Δηλαδή, πολλά είναι τα θαυμαστά, αλλά τίποτε πιο θαυμαστό από τον άνθρωπο. Ακολουθούν οι υπόλοιποι στίχοι του Στασίμου κατ' επιλογήν στη νέα ελληνική:

Περνά την αφρισμένη θάλασσα με τις φορτούνες του νοτιά

Και την υπέρτατη θεά τη Γη παιδεύει οργώνοντάς τη

Και των αστόχαστων πτηνών τις φυλές κυνηγά με τα βρόχια και των αγρίων θηρίων τα πλήθη.

Ένας τον άλλον δίδαξε τη γλώσσα, την όρεξη να ζει σε πολιτείες, πώς να γλυτώνει το χαλάζι, την άγρια βροχή μες στον κάμπο ο πολυμήχανος.

Τον χάρο μόνο να ξεφύγει δεν μπορεί

Τέχνες μαστορικές σοφίστηκε που δεν τις βάζει ο νους

Και όμως μια στο καλό, μια στο κακό κυλάει.

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η σκέψη του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου ο οποίος γράφει και εκείνος για τον άνθρωπο τα εξής:

«Και τον βραχύν τούτον και τρίπηχυν και τοσούτω ελάττονα των αλόγων κατά την του σώματος ισχύν υψηλότερον πάντων εποίησε, λογικήν ψυχήν αυτώ χαρισάμενος, όπερ εστί μάλιστα τιμής τεκμήριον. Διά γαρ τούτου και πόλεις ωκοδόμησε και θάλατταν έτεμε και γην εκαλλώπισε και τέχνας μυρίας εξεύρε και των αγριωτέρων αλόγων περιεγένετο και το δη πάντων μέγιστον και πρώτον τον ποιήσαντα αυτόν επέγνω Θεόν και προς αρετήν χειραγωγήθη και έγνω τι μεν καλόν, τι δε ου τοιούτον».

Δηλαδή, «Και τον ασήμαντον αυτόν άνθρωπο, που έχει ύψος μόλις τρεις πήχες και είναι τόσο πολύ κατώτερος από τα ζώα στη σωματική δύναμη, τον έκαμε πολύ ανώτερο από όλα, αφού χάρισε σ' αυτόν λογική ψυχή, πράγμα που είναι πολύ μεγάλη απόδειξη τιμής σ' αυτόν. Γιατί (ο άνθρωπος) με το λογικό και πόλεις

έχτισε και τη θάλασσα διέσχισε και τη γη στόλισε, και τέχνες αναρίθμητες επινόησε, και νίκησε τα πιο άγρια ζώα και, εκείνο που είναι το μεγαλύτερο από όλα και το πρώτο, γνώρισε συνειδητά τον Θεό που τον έπλασε, και προς αρετή χειραγωγήθηκε και γνώρισε τι είναι καλό και τι δεν είναι».

Μια ακόμη καταφανής ομοιότητα/επίδραση υπάρχει μεταξύ του *Προς Δημόνικον* λόγου του Ισοκράτους και του λόγου του Μεγάλου Βασιλείου *Προς τους νέους*, όπως αν εξ ελληνικών ωφελούντο λόγων.

Γράφει ο Ισοκράτης:

«Ζεὺς μὲν γὰρ Ἡρακλέα καὶ Τάνταλον γεννήσας, ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι καὶ πάντες πιστεύουσι, τὸν μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον ἐποίησε, τὸν δὲ διὰ τὴν κακίαν ταῖς μεγίσταις τιμωρίαις ἐκόλασεν. Οἱς δὲ παραδείγμασι χρώμενόν σε ὀρέγεσθαι τῆς καλοκαγαθίας, καὶ μὴ μόνον τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις ἐμμένειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιητῶν τὰ βέλτιστα μανθάνειν, καὶ τῶν ἄλλων σοφιστῶν, εἰ τι χρήσιμον εἰρήκασιν ἀναγιγνώσκειν. Ὡσπερ γὰρ τὴν μέλιτταν ὀρώμεν ἐφ' ἅπαντα τὰ βλαστήματα καθιζάνουσιν, ἀφ' ἐκάστου δὲ τὰ βέλτιστα λαμβάνουσιν, οὕτω δὲ καὶ τοὺς παιδεῖας ὀρεγομένους, μηδενὸς μὲν ἀπείρως ἔχειν, πανταχόθεν δὲ τὰ χρήσιμα συλλέγειν».

Δηλαδή, «Ο Ζεὺς αφού γέννησε τον Ηρακλή και τον Τάνταλο, όπως λένε οι μύθοι και όλοι πιστεύουν, τον ένα εξαιτίας της αρετής του τον έκανε αθάνατο, τον άλλο εξαιτίας της κακίας του τον τιμώρησε με τις μεγαλύτερες τιμωρίες. Έχοντας αυτούς εσύ ως παράδειγμα πρέπει να επιθυμείς πολύ τα καλά έργα και να μη μένεις σταθερός μόνο σε αυτά που έχουν ειπωθεί από εμάς, αλλά και να μαθαίνεις τα καλύτερα από τους ποιητές και τους άλλους σοφούς, αν έχουν πει κάτι χρήσιμο, να διαβάζεις. Γιατί όπως ακριβώς βλέπουμε τη μέλισσα να κάθεται σε όλα γενικά τα φυτά, να παίρνει όμως από το καθένα τα καλύτερα, έτσι πρέπει και οι νέοι που επιθυμούν πολύ τη μόρφωση τίποτα να μην αγνοούν, αλλά να συγκεντρώνουν από παντού τα χρήσιμα».

Αλλά και ο Μέγας Βασίλειος γράφει χαρακτηριστικά:

«Ἀλλ' ἐκεῖνα αὐτῶν μάλλον ἀποδεξόμεθα, ἐν οἷς ἀρετὴν ἐπήνεσαν ἢ πονηρίαν διέβαλον. Ὡς γὰρ τῶν ἀνθέων τοῖς μὲν λοιποῖς ἄχρι τῆς εὐωδίας ἢ τῆς χροᾶς ἐστὶν ἡ ἀπόλαυσις, ταῖς μελίτταις δ' ἄρα καὶ μέλι λαμβάνειν ἀπ' αὐτῶν ὑπάρχει, οὕτω δὲ κανταύθα τοῖς μὴ το ἡδύ καὶ ἐπίχαρι μόνον τῶν τοιούτων λόγων διώκουσιν ἐστὶ τινὰ καὶ ὠφέλειαν ἀπ' αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν ἀποθέσθαι. Κατὰ πάσαν δὲ οὖν τῶν μελιττῶν τὴν εἰκόνα τῶν λόγων ἡμῖν μεθεκτέον. Ἐκεῖναι τε γὰρ οὔτε ἅπασι τοῖς ἀνθεσι παραπλησίως

επέρχονται, ούτε μην οἱς ἀν ἐπιπτώσιν ὅλα φέρειν ἐπιχειροῦσιν, ἀλλ' ὅσον αὐτῶν ἐπιτήδειον πρὸς τὴν ἐργασίαν λαβούσαι, τὸ λοιπὸν χαίρειν ἀφήκαν· ἡμεῖς τε, ἣν σωφρονώμεν, ὅσον οἰκείον ἡμῖν καὶ συγγενές τῇ ἀληθείᾳ παρ' αὐτῶν κομισάμενοι, υπερβησόμεθα τὸ λειπόμενον».

Δηλαδή, «Από ὅσα μᾶς διδάσκουν οἱ παραπάνω, θὰ διαλέγουμε καὶ θὰ παίρνουμε μονάχα ὅ,τι εἶναι ἐπαινος τῆς ἀρετῆς καὶ κατάκριση τῆς κακίας. Για τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ ἄλλα ζῶα τὰ λουλούδια εἶναι καλὰ μονάχα γιὰτὸ ἄρωμά τους καὶ τὸ χρῶμα τους. Για τὶς μέλισσες ὅμως ὑπάρχει σὲ αὐτὰ καὶ κάτι ἄλλο· τὸ μέλι. Ἐτσι καὶ ἐδῶ ὅσοι σὲ τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν ἀναζητοῦν μόνον τὴ γλύκα καὶ τὴ χάρη τοῦ λόγου, μποροῦν νὰ ἀποκομίσουν καὶ κάποια ωφέλεια γιὰ τὴν ψυχὴ. Πρέπει, λοιπὸν, αὐτὰ τὰ συγγράμματα νὰ τὰ σπουδάζουμε ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τῶν μελισσῶν. Οἱ μέλισσες δὲν πετάνε σὲ ὅλα τὰ λουλούδια μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Κι ὅπου καθίσουν δὲν κοιτάνε νὰ τὰ πάρουν ὅλα. Παίρνουν μονάχα ὅσο χρειάζονται σὲ τὴ δουλειὰ τους καὶ τὸ υπόλοιπο τὸ παρατοῦν καὶ φεύγουν. Ἐτσι κι ἐμεῖς, ἀν εἴμαστε φρόνιμοι. Θὰ πάρουμε ἀπὸ αὐτὰ τὰ κείμενα ὅ,τι συγγενεύει μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ μᾶς χρειάζεται καὶ τὰ υπόλοιπα θὰ τὰ ἀφήσουμε πίσω μᾶς».

* Ομιλία τοῦ φιλολόγου Βασιλείου Μπαλτά σὲ τὴν ἐκδήλωση ποὺ ὁργάνωσε πρὸς τιμὴν τοῦ, γιὰ τὴν προσφορὰ τοῦ σὲ τὴν ἐκπαίδευση, ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος καὶ Αλμυροῦ, τὴν 30 Ἰανουαρίου 2016 (Β' μέρος)